

ואמר "עתה הגיע הקץ של אבא ואלכה לחברון להסב לי שם המלוכה" (63).

ומנין שעברו ארבעים שנה מעת ששאלו להם מלך?

דתניא: אותה שנה ששאלו להם מלך, אותה שנה עשירית של שמואל היתה.

עשר שנים מלך שמואל בעצמו [לכדון] לפני א-טו ששאלו להם מלך, ועוד שנה אחת שמלך [שמלכו יחד] שאול ושמואל. ושתים שמלך שאול בעצמו. ושלישים ושבע שמלך דוד. הרי שעברו ארבעים שנה מששאלו להם מלך. (64)

מתניתין:

משנתנו היא המשך למשניות הקודמות, העוסקות בהבדל בין קרבן ציבור לקרבן יחיד.

הקדמה

הלכה נמסרה למשה מסיני שיש "חמש

יחיד. ומה דקא קשיא לך אמאי שבק ירושלים ומקריב בחברון, תיקשי לך: אמאי שבק גבעון דמקום קדוש הוא, ששם היה במה גדולה והמשכן שעשה משה? אלא, הוכרחת לתרץ, לחברון הלך ליקח כבשים, וכיון שהיה שם, הקריב שם, (59) ואין נפקא מינה באיזה במת יחיד להקריב, דכיון שהותרו הבמות, כל היכא דבעי, אם בירושלים אם בחברון, מקריב. (60)

והגמרא ממשיכה לבאר המקרא בענין אבשלום, שנאמר שם "ויהי מקץ ארבעים שנה".

ודנה הגמרא: **ארבעים שנה למאי תניא?** לאיזה מאורע נמנו ארבעים שנה? הלא לא עברו למלכות דוד אלא שלשים ושבע שנים! (61)

תניא, שנינו בברייתא: **רבי נחוראי אומר משום רבי יהושע: מקץ ארבעים שנה מעת ששאלו להם ישראל מלך.** ואבשלום (62) היה יודע שעתיד דוד למלוך ארבעים שנה, וכשנתמלאו ארבעים שנה מעת ששאלו להם מלך [ובתוך ארבעים אלו מלכו שמואל, שאול ודוד, כמו שיבואר], טעה אבשלום,

59. על פי הגר"א.

60. הקשה הגרי"ז: איך מקריבין שלמי נזיר בכמה, הלא שלמי נזיר טעונים "תנופה", ואין תנופה בכמה, כמבואר שם במשנה? ומתרץ: אפשר, כיון שאין תנופה בכמה, לא חסר תנופה. ועוד מחלק בין נזיר עולם לסתם נזיר. עיין שם.

61. רש"י נזיר [ה א]. ותוס' שם מפרשים: הרי מלכות דוד היתה כולה רק ארבעים שנה, ואחרי מרד אבשלום מלך דוד עוד כמה שנים?

[החשבון יבואר בחברותא על התוס'].

62. רש"י שם.

63. ומפרש שם הרא"ש, שהיה המרד במלוכה כעונש על מרידתם בשמואל, כמו שנאמר בספר שמואל [עיין שם פרק ח]. וזה לשון השיטה מקובצת: ואירע מהר קלקול במלכות מחמת אותו עון, ולכך מנאו הנביא מאותו פרט.

64. והחשבון מבואר בתוס' בכמה גירסאות.

למיתה. ואילו רבי יהודה סובר, שאלו השתים, הואיל ויש אפשרות שיהיו בקרבן ציבור, הרי הן מתות. ואינו לומד סתום מן המפורש. ובגמרא יבואר.

חטאת היחיד שאבדה, וכפרו בעליה, שהקריבו קרבן חטאת אחר לכפר על חטאם, ונמצאת הראשונה, הרי היא מתה.

ואולם, חטאת של ציבור שאבדה, והתכפרו הציבור באחרת, ואחר כך נמצאה, אינה מתה.

רבי יהודה אומר: תמות.

אמר (66) רבי שמעון: מה מצינו בולד חטאת, ובתמורת חטאת, ובחטאת שמתו בעליה שרק בחטאת יחיד (67) הדברים אמורים, שרק בחטאות יחיד מצינו שהן מתות, ולא בציבור.

אף חטאת שכפרו בעליה, וחטאת אשר עברה (68) שנתה, רק בחטאת יחיד דברים אמורים, ולא בציבור.

גמרא:

ומביאה הגמרא ברייתא בענין חטאת שכפרו בעליה באחרת.

חטאות מתות" [המיתה נעשית באופן שנועלים את הדלת בפניה עד שהיא מתה ברעב].

ואלו הן: א. ולד חטאת. ב. תמורת חטאת. ג. חטאת אשר מתו בעליה. ד. חטאת אשר נתכפרו בעליה באחרת. ה. חטאת שעברה שנתה [כי רק תוך שנה ללידתה היא כשירה לחטאת].

שלש חטאות מתוך החמש הללו נולד חטאת, תמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה] לא יתכנו בחטאות הציבור, שהרי חטאות ציבור כולם זכרים הם, ולא יתכן להם ולד. (65) וכמו כן לא תיתכן בציבור "תמורת חטאת", כיון שאין תמורה בקרבן ציבור, כמבואר לעיל. וכן חטאת שמתו בעליה לא תיתכן בקרבן ציבור, לפי ש"אין הציבור מתים", וכמו שיבואר בגמרא.

ונחלקו חכמים לגבי שתי החטאות האחרות [חטאת אשר נתכפרו בעליה באחרת, וחטאת שעברה שנתה], כיון שהאפשרות הזאת קיימת גם בקרבן ציבור, האם נוהגת בהן ההלכה שימותו, או לא.

רבי שמעון סובר, ילמד סתום מן המפורש. כשם שעל שלש מהן לא נאמרה ההלכה שחטאות הציבור מתות, כך גם בשתים האחרות. אלא דינן לרעייה, ואינן הולכות

בקדושת חטאת?

66. גירסת השיטה מקובצת.

67. גירסת השיטה מקובצת.

68. גירסת הגר"א, וכן בכל הסוגיא.

65. עיין בחידושי הגרי"ז, הדין למה לא יתכן ולד בחטאת ציבור, הלא אמרה הגמרא לקמן [יט ב]: המקדיש נקבה לחטאתו — עושה תמורה, דמגו דחל עליה קדושת דמים ירדה לה נמי קדושת הגוף — אם כן, אם הקדישו הציבור נקבה לחטאתם, גם כן ירדה לה קדושת חטאת [עיין שם בסוגיא], ואם ילדה הרי הולד קדוש

תלמוד לומר בסוף הפסוק, "יביאנה". והרי זה כאילו אמר הכתוב "יביא אותה", לומר, אחת ולא שתיים.

ודנה הגמרא: ואותה שניה, שלא הקריבו אותה, מה תהא עליה?

אמר רב המנונא: תניא, שנינו בברייתא: רבי יהודה אומר, תרעה עד שיפול בה מום, ותפדה, ודמיה יפלו לנדבה. רבי שמעון אומר, תמות, כדין חטאת יחיד שכיפרו בעליה.

ותמהה הגמרא: ומי אמר רבי יהודה

תנו רבנן: אמרה תורה בפרשת חטאת יחיד [ויקרא ד'] "ואם כבש יביא קרבנו לחטאת, נקבה תמימה יביאנה". ולכאורה צריך היה הכתוב לומר "אם כבש קרבנו לחטאת". מהו אומר "חטאת יביא"? ודרשינן, מנין למקריש חטאתו, ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ונמצאת הראשונה, והרי שתיהן עומדות לפניו, מנין שאיזו מהן שירצה, יביא?

תלמוד לומר "חטאת יביא". (69)

יכול יביא שתיהן? (70)

את השניה ל"מותר חטאת", תיתכן סבא לחלק בין אם הקריבה מרצונו ודחה את השנייה בידיים לבין בא לימלך ולא דחאה בידיים. אבל אם נאמר שהשניה מתה משום שהיא מיותרת, כיון שאין לה על מה לכפר, איזה חילוק יש לפי רב הונא בין דחאה בידיים ללא דחאה, הלא בכל אופן אין לה על מה לכפר?

ב. שנינו במסכת מנחות [פ ב] שאם הפריש חטאת ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ונמצאו שלשתן, הראשונה תקרב, והשניה תמות, והשלישית תרעה.

והרי רק אם נאמר שמעשה ההקרבה מדחה את השניה להיות דינה למיתה, יתכן לומר שהלכה זו נאמרה רק על השניה, ולא על השלישית. אבל אם נאמר שהטעם בנתכפרו בעליה שהולכת למיתה הוא משום שאין לה על מה לכפר, איזה חילוק יש בין שניה לשלישית, הלא גם לשלישית אין לה על מה לכפר?

נמצא, שבלי דרשת הכתוב, היה עולה על הדעת שהקרבת האחת אינה מדחה את השניה [ולא שבפועל ייקרבו שתיהן!], ועל שתיהן יש "דין הבאה", ובאה הדרשה "יביאנה — אחת ולא

69. גירסת השיטה מקובצת וה"ח.

70. הקשה הגרי"ז: איך היתה הוה אמינא לומר שיביא שתיהן, הלא לא חטא אלא חטא אחד, ואיך יביא שתי חטאות? ולמה צריך דרשת הכתוב שאינו מביא שתיהן?

ומחדש, שהטעם לכך שאינו מביא את השניה אינו משום שהבעלים כבר התכפרו והיא מיותרת. אלא, השניה היא "חליפי חטאת", וההלכה היא ש"חליפי חטאת" מתה. ומוכיח כן מכמה ראיות.

א. רב הונא אמר רב אומר לקמן [כג א], שחכמים, החולקים על רבי [בגמרא לקמן] וסוברים שבאבודה בשעת הפרשה ונמצאה לפני הכפרה, השניה רועה ולא מתה, היינו דוקא אם שתיהן עומדות לפניו, ובא לפניו לימלך מה יעשה בהן, שאז מעדיפים חכמים לומר לו "לך התכפר בראשונה האבודה, והשניה תרעה". אך אם לא שאל, אלא "משך", שהקריב אחת מהן מדעתו, הרי אפילו אם הקריב את הראשונה האבודה, מודים חכמים שהשניה תמות ולא תרעה.

והרי רק אם נאמר שמעשה ההקרבה עושה

ולא היתה אבודה בשעת כפרה, שנמצאה הראשונה לפני שכיפרו בשניה, כמו שמפורש בברייתא "והרי שתיהן עומדות לפניו", הלכך סבר רבי יהודה שאינה מתה אלא רועה. משום שרבי יהודה סובר שלא נאמרה ההלכה למשה מסיני אלא כשהיתה הראשונה אבודה בשעת כפרה ונמצאה אחר כפרה. **וכאן**, מה ששינינו במשנתנו שהיא מתה, **בשהיתה הראשונה עדיין אבודה בשעת כפרה**, ונמצאה רק אחרי שכיפרו בשניה, הלכך מתה.⁽⁷¹⁾

לקמן [כב ב] נחלקו רבי וחכמים בהלכה זו. חכמים סוברים אינה מתה אלא באבודה בשעת כפרה, אבל אבודה בשעת הפרשה ונמצאה לפני הכפרה — רועה. ורבי סובר מתה. ועל פי זה מתרצת הגמרא תירוץ נוסף בסתירת דברי רבי יהודה.

ואיבעית אימא, אידי ואידי, המשנה והברייתא, שתיהן מדברות באבודה **בשעת הפרשה**, ונמצאה לפני הכפרה. **ולא קשיא! הא**, מה שאמר רבי יהודה במשנה שתמות, **אליבא דרבי אמרה כן. הא**, מה שאמר רבי יהודה בברייתא שתרעה, **אליבא דרבנן**, אמרה כן, ולשיטתם — תרעה.⁽⁷²⁾

תרעה?! והא רבי יהודה, "תמות" שמעינן ליה, שמענו אותו במשנתנו בחטאת ציבור שדינה למיתה, וכל שכן חטאת יחיד?

ולכן, אומרת הגמרא: **איפוך! מוכרחים להפוך את הגירסא בברייתא זו של רב המנונא**, וכך יש לשנותה: **רבי יהודה אומר: תמות. רבי שמעון אומר: תרעה**. ולפי זה דברי רבי יהודה בברייתא מתאימים עם דבריו במשנה.

וממשיכה הגמרא לדון: **ומי אמר רבי שמעון, תרעה?! והא אמר רבי שמעון**, במשנתנו: **המש חטאות ביחיד — מתות!** שהרי כך אמר, שרק ביחיד הדברים אמורים שהן מתות, ואחת מהן היא חטאת שכיפרו בעליה באחרת?

ומתצינן: **אלא, לעולם לא תיפוך**. והברייתא שנויה: רבי יהודה אומר: תרעה, רבי שמעון אומר: תמות. ועתה, דברי רבי שמעון מיושבים היטב.

ולא קשיא דברי רבי יהודה. כי כאן, מה ששינינו בברייתא שהיא רועה, בשהיתה הראשונה אבודה בשעת הפרשה של השניה,

71. כתב בספר הכריתות להר"ש מקינון [לשון למודים שער ב סימן כו], שאף על גב שרבי יהודה קדם לרבי, בכל זאת יתכן לומר "רבי יהודה אליבא דרבי", כי רבי סידר המשניות, וסתם המשנה לשיטתו, ולכן סתם רבי יהודה לפי שיטתו. ואילו הברייתא סברה כחכמים, ולכן סתמה דברי רבי יהודה כחכמים. נמצא שהם שני תנאים בדברי רבי יהודה. כלומר, כל אחד מטה דברי רבי יהודה לדעתו, הואיל ורבי יהודה לא ביאר דבריו.

שתיים", ללמדנו שעל ידי הקרבת אחת, נעשית השניה חליפי חטאת, ועל כן תמות.

71. כתב השיטה מקובצת בשם תוס', שלרבי שמעון לא יכלה הגמרא לתרץ כן, ולחלק בין אבודה בשעת הפרשה שאז תרעה, לאבודה בשעת כפרה שאז תמות, משום שרבי שמעון אמר במפורש במסכת מעילה [ט ב] שבכל אופן נאמרה ההלכה שהיא מתה, בין באבודה בשעת הפרשה ובין בשעת כפרה.

כבשים שבעים ושבעה, צפירי חטאת שנים עשר — הכל עולה לה". וקשה: וכי הכל היו עולה? והרי נאמר "צפירי חטאת שנים עשר", הרי חטאת הם, וכי חטאת קרבה עולה?!

אלא, אימא: (75) נהגו באותן חטאות, כי כמו עולה: מה עולה אינה נאכלת — אף אותה (76) חטאת אינה נאכלת.

שהיה רבי יוסי אומר: על עבודה זרה הביאום. כמו שנאמר בתורה [במדבר טו] בפרשת חטאת עבודה זרה, "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה — ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה, ושעיר עזים אחד לחטאת". והואיל והיו שם מכל שנים עשר השבטים, לכן הביאו שנים עשר צפירי [שעירי] חטאות, מלבד שנים עשרה פרים לעולה, פר ושעיר על כל שבט ושבט משבטי ישראל. (77) והואיל והיא חטאת פנימית (78) שהובא דמה אל אוהל מועד,

המקשן (73) הבא סובר, כי כשם שרבי יהודה סובר בחטאת ציבור שנתכפרו בעליה באחר — מתה, כן חטאת שמתו בעליה [ולא ידע הכלל ש"אין הציבור מתים"]. על כן הוא מקשה:

ומי איכא למאן דאמר חטאת ציבור שכפרו בעלים — מתה?!

ומביאה הגמרא ברייתא הדורשת את המקרא בספר עזרא, אחרי יסוד בית המקדש השני. נאמר שם שהקריבו הציבור קרבנות חטאת על חטא עבודה זרה שעבדו בימי צדקיהו, בסוף ימי בית המקדש הראשון. וזאת, אף על פי שאנשי אותו הדור כבר מתו, והרי היא חטאת שמתו בעליה.

והתניא: כיוצא בו (74) אמר רבי יוסי: נאמר בספר עזרא [ח] "הבאים מהשבי בני הגולה, הקריבו עולות לאלהי ישראל: פרים שנים עשר על כל ישראל, אילים תשעים וששה,

נסובו דברי רבי יוסי. ועיין תוס'. ועיין צאן קדשים המתרץ דברי רש"י.

75. כן היא הגירסא בהוריות [ו א], ואינם דברי רבא אלא המשך דברי רבי יוסי בכרייתא.

76. גירסת רש"י.

77. כדברי רבי יהודה שם במשנה [ד ב] "ובעבודת כוכבים מביאין שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים". תוס'.

78. ובמסכת זבחים [מז א] ומנחות [כז א] נדרש שחטאת זו פנימית היא. רש"י.

ולמה לא תירצה הגמרא "תרי תנאי אליבא דרבי יהודה"? כיון שלא הוזכר תנא שאמר בשם רבי יהודה לא במשנה ולא ברייתא, אלא במשנה ובברייתא נאמר "דברי רבי יהודה". כלומר, אין להגמרא ידיעה שהם שני תנאים בדברי רבי יהודה. ועוד, שלא יתכן לומר שהתנא של הברייתא ידע פירוש אחר בדברי רבי יהודה, כי "רבי לא שנה — רבי חייא מנין לו"?

73. עיין בהערה לעיל פירוש רש"י בשקלא וטריא של הסוגיא. ומכל מקום לא שנינו הגירסא, כיון שהמפרשים לא העירו על כך.

74. רש"י לא מצא את תחילת הברייתא, ועל מה